

Sygn. akt III KK 157/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 maja 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Rafał Malarski (przewodniczący)

SSN Marek Pietruszyński (sprawozdawca)

SSN Eugeniusz Wildowicz

Protokolant Elżbieta Wawer

w sprawie W. W.

ukaranego za wykroczenie z art. 95 k.w.,

po rozpoznaniu w dniu 19 maja 2021 r. w Izbie Karnej

na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

kasacji Prokuratora Generalnego wniesionej na korzyść ukaranego od

prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w I. z dnia 28 grudnia 2020

roku o sygnaturze akt II W (...),

**1. uchyla zaskarżony wyrok nakazowy i uniewinnia W. W. od
przypisanego mu czynu;**

**2. kosztami postępowania w sprawie o wykroczenie obciąża
Skarb Państwa.**

UZASADNIENIE

W. W. został obwiniony o to, że w dniu 25 listopada 2020 r. około godziny 19.55 na wysokości miejscowości J. na drodze krajowej nr (...), prowadził pojazd

marki O. o nr rej. (...), nie posiadając przy sobie wymaganego dokumentu prawa jazdy, tj. o wykroczenie z art. 95 k.w.

Sąd Rejonowy w I., wyrokiem nakazowym z dnia 28 grudnia 2020 r., sygn. akt II W (...) uznał obwinionego W. W. za winnego popełnienia zarzucanego mu czynu stanowiącego wykroczenie z art. 95 k.w. i za to na podstawie tego przepisu wymierzył obwinionemu karę grzywny w kwocie 50 złotych oraz zwolnił obwinionego z ponoszenia kosztów sądowych, obciążając nimi Skarb Państwa.

Od wyroku tego nie wniesiono sprzeciwu, wobec czego stał się on prawomocny.

Z kasacją na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. skierowaną na korzyść ukaranego wystąpił Prokurator Generalny.

Skarżący zarzucił rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie przepisów prawa procesowego i materialnego, a mianowicie art. 5 § 1 pkt 2 k.p.w. w zw. z art. 95 k.w. w zw. z art. 2 § 1 k.w., polegające na niezasadnym przypisaniu obwinionemu W. W. popełnienia w dniu 25 listopada 2020 r. wykroczenia stypizowanego w art. 95 k.w., pomimo, że w dacie orzekania czyn obwinionego nie stanowił już wykroczenia, bowiem z uwagi na nowelizację art. 38 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym (Dz.U. 2020 r. poz. 1517), która weszła w życie w dniu 5 grudnia 2020 r. wyeliminowany został obowiązek kierującego pojazdem do posiadania przy sobie i okazywania na żądanie uprawnionego organu dokumentu stwierdzającego uprawnienie do kierowania pojazdami, tj. prawa jazdy, a zatem postępowanie w tej sprawie powinno być umorzone na podstawie art. 5 § 1 pkt 2 k.p.w. wobec braku w zachowaniu obwinionego znamion wykroczenia.

Wskazując na powyższe skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i umorzenie postępowania wobec W. W. na podstawie art. 5 § 1 pkt 2 k.p.w.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja – w zakresie wskazanego w niej rażącego naruszenia prawa – okazała się zasadna w stopniu oczywistym, co stworzyło możliwość jej

uwzględnienia w całości na posiedzeniu bez udziału stron (art. 535 § 5 k.p.k. w zw. z art. 112 k.p.w.). Na dopuszczalność orzekania w tym trybie nie miało wpływu nieuwzględnienie, z przyczyn dalej omówionych, wniosku nadzwyczajnego środka zaskarżenia, poprzez wydanie orzeczenia dalej idącego, tj. uniewinniającego ukaranego, odpowiadającego jednak kierunkowi kasacji, granicom zaskarżenia i podniesionym zarzutom (art. 536 k.p.k. w zw. z art. 112 k.p.w.). Stanowisko, zgodnie z którym dla uznania kasacji za „oczywiście zasadną” nie ma znaczenia tzw. wniosek końcowy, albowiem sąd kasacyjny nie jest nim związany, ma w orzecznictwie Sadu Najwyższego charakter utrwalony (zob. J. Matras [w:] Kodeks postępowania karnego. Komentarz, wyd. II, red. K. Dudka, Warszawa 2020, teza 9 do art. 535 i powołane tam wyroki SN: z 15.12.2000 r., II KKN 142/98, OSNKW 2001/1–2, poz. 12; z 26.01.2001 r., IV KKN 578/00, OSNKW 2001/5–6, poz. 49; z 3.09.2009 r., V KK 212/09; z 24.11.2010 r., IV KK 347/10; z 22.05.2014 r., III KK 123/14).

Przechodząc do rozważań merytorycznych przypomnieć należało, że ustawą z dnia 14 sierpnia 2020 r. o zmianie ustawy - Prawo o ruchu drogowym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1517), w art. 1 pkt 2 lit. a *tiret* pierwsze znowelizowano art. 38 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. - Prawo o ruchu drogowym (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 450 z późn. zm.) m.in. w ten sposób, że kierujący pojazdem jest obowiązany mieć przy sobie i okazywać na żądanie uprawnionego organu wymagane dla danego rodzaju pojazdu lub kierującego dokument stwierdzający uprawnienie do kierowania pojazdem inny niż wydane w kraju prawo jazdy ale tylko, jeżeli kierujący nie posiada prawa jazdy wydanego w kraju.

Zgodnie z art. 29 pkt 11 ustawy nowelizującej, zmiany w ww. zakresie wchodzi w życie z dniem wdrożenia rozwiązań technicznych umożliwiających weryfikację danych o kierującym pojazdem w centralnej ewidencji kierowców i wprowadzanie do centralnej ewidencji kierowców informacji o zatrzymaniu wydanego w kraju prawa jazdy lub pozwolenia na kierowanie tramwajem oraz o ich zwrocie, określonym w komunikacie, o którym mowa w art. 22 ust. 1 noweli.

Komunikatem Ministra Cyfryzacji z dnia 4 września 2020 r. w sprawie określenia terminu wdrożenia rozwiązań technicznych umożliwiających weryfikację danych o kierującym pojazdem w centralnej ewidencji kierowców i wprowadzanie do centralnej ewidencji kierowców informacji o zatrzymaniu wydanego w kraju prawa jazdy lub pozwolenia na kierowanie tramwajem oraz o ich zwrocie (Dz. U. poz. 1533) ustanowiono termin wdrożenia rozwiązań technicznych umożliwiających weryfikację danych o kierującym pojazdem w centralnej ewidencji kierowców i wprowadzanie do centralnej ewidencji kierowców informacji o zatrzymaniu wydanego w kraju prawa jazdy lub pozwolenia na kierowanie tramwajem oraz o ich zwrocie – na dzień 5 grudnia 2020 r.

Powyższe oznacza, że z tym dniem posiadanie – w trakcie prowadzenia pojazdu na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub strefie ruchu – wydanego w kraju prawa jazdy przestało być wymagane nie tylko w płaszczyźnie administracyjno-prawnej, ale również w znaczeniu wynikającym z art. 95 k.w. Doszło więc do zawężenia strony przedmiotowej tego wykroczenia nawet jeżeli sama redakcja przepisu nie zmieniła się. Przez obowiązywanie innej ustawy w czasie orzekania należy rozumieć nie tylko całkiem nową ustawę odnośnie karalności danych zachowań, a więc nowy kodeks wykroczeń, czy nową ustawę szczególną obejmującą także wykroczenia odnośnie do sfery, jaką ona normuje, ale także zmianę w tej samej nadal ustawie, w tym w tzw. słowniczku, czy przepisy penalizującego dane zachowanie (np. modyfikacja znamion takiego wykroczenia lub zagrożenia czy wręcz skreślenie go, a więc depenalizacja), albo zmiany w części „niekarnej” ustawy szczególnej obowiązków, których naruszenie penalizuje następnie jej przepis karny, co oddziałuje na zakres karalności określonych zachowań (zob. T. Grzegorzczak [w:] W. Jankowski, M. Zbrojewska, T. Grzegorzczak, Kodeks wykroczeń. Komentarz, wyd. II, Warszawa 2013, teza 1 do art. 2.). W przypadku przepisów o charakterze blankietowym, a taki charakter ma również art. 95 k.w., ze zmianą ustawy mamy do czynienia także wówczas, gdy co prawda sam przepis przewidujący sankcję nie ulega zmianie, ale zmieniają się przepisy „wypełniające” ów blankiet. Pod pojęciem „ustawa” w rozumieniu przepisów wysławiających zasady intertemporalne (*in concreto* art. 2 § 1 k.w.) należy rozumieć nie konkretny akt prawny, ale cały obowiązujący w danym czasie

porządek prawny" (zob. R. Dębski, Pozaustawowe znamiona przestępstwa, Łódź 1995 r., s. 30, a także wyroki SN: z 18 kwietnia 1973 r., VI KZP 5/73, OSNKW 1973, z. 7-8, poz. 87; z dnia 2 lutego 2006 r., V KK 199/05). „Zmiana ustawy” może dotyczyć więc zarówno zmiany ustawy sensu stricto, jak i zmiany innych przepisów wartościujących badany czyn (zob. wyrok SN z dnia 4 lipca 2013 r., III KK 16/13).

Prowadzi to do wniosku, że w dniu 5 grudnia 2020 r. zarzucany obwinionemu czyn, zgodnie z art. 2 § 1 k.w., przestał być wykroczeniem z art. 95 k.w. w zw. z art. 38 ust. 1 pkt 1 p.r.d., co zostało przeoczone przez Sąd Rejonowy, który orzekając w dniu 28 grudnia 2020 r. rażąco naruszył te przepisy, nie stosując ustawy nowej, w sytuacji, gdy ustawa obowiązująca poprzednio nie była względniejsza dla sprawcy.

Zastosowanie ustawy nowej prowadzi do oczywistego, odpowiadającego materiałowi dowodowemu wniosku, że zachowanie ukaranego W.W. nie zawiera znamion wykroczenia w rozumieniu art. 5 § 1 pkt 2 k.p.w.

Brak było jednak podstaw do podzielenia wniosku kasacji. Skarżący, powołując się na literalne brzmienie art. 62 § 3 k.p.w., wskazał że w razie stwierdzenia okoliczności, o których mowa w art. 5 § 1 pkt 1 i 2 k.p.w., po rozpoczęciu przewodu sądowego sąd wydaje wyrok uniewinniający, chyba że sprawca w chwili czynu był niepoczytalny. Skarżący, rozumując *a contrario*, wywodzi, że skoro w niniejszej sprawie nie doszło do wszczęcia przewodu sądowego, albowiem postępowanie sądowe zakończyło się wydaniem wyroku nakazowego na posiedzeniu w trybie art. 93 k.p.w., to zaktualizowały się przesłanki do wydania przez Sąd Najwyższy orzeczenia następczego o umorzeniu postępowania.

Taka interpretacja dyspozycji art. 62 § 1 i 3 k.p.w., zamykająca Sądowi kasacyjnemu – uwzględniającemu kasację od prawomocnego wyroku nakazowego – drogę do wydania orzeczenia uniewinniającego obwinionego, wobec samodzielnego ustalenia ujemnej przesłanki procesowej z art. 5 § 1 pkt 1 lub 2 k.p.w., okazała się jednak nietrafna.

Przepisy art. 62 § 2 i 3 k.p.w. zostały zamieszczone w rozdziale 11 Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia zatytułowanym „Wszczęcie postępowania.

Orzekanie przed rozprawą”. Dookreślają one sposób procedowania i wykonania przez sąd dyspozycji art. 5 § 1 *in principio* k.p.w., w razie ujawnienia się okoliczności wyłączających postępowanie po wszczęciu procesu, tzn. postępowania sądowego. Wówczas sąd umarza postępowanie postanowieniem, ale gdyby przesłanki te ujawniły się już po wszczęciu przewodu sądowego - czyni to wyrokiem (art. 62 § 2 zdanie pierwsze k.p.w.). W razie gdyby dopiero po wszczęciu przewodu sądowego ustalono, że czynu nie popełniono albo brak jest danych dostatecznie uzasadniających jego popełnienie lub że czyn nie zawiera w ogóle znamion wykroczenia bądź że ustawa stanowi, iż sprawca czynu nie popełnia wykroczenia (art. 5 § 1 pkt 1 i 2 k.p.w.), sąd zamiast wyroku o umorzeniu wydaje wyrok uniewinniający (art. 62 § 3 k.p.w.), chyba że niepopełnienie wykroczenia przez sprawcę wiąże się z jego niepoczytalnością w chwili czynu, kiedy to postępowanie należy również umorzyć, tyle że wyrokiem (art. 11 § 1 k.w. i art. 62 § 3 *in fine* k.p.w.).

Postępowanie nakazowe ma charakter szczególny. Sąd w tym przypadku orzeka na posiedzeniu bez udziału stron w sprawach o takie wykroczenia, w których wystarczające jest wymierzenie nagany, grzywny albo kary ograniczenia wolności, względnie środka karnego. Orzekanie w postępowaniu nakazowym może nastąpić, jeżeli okoliczności czynu i wina obwinionego nie budzą wątpliwości. Wydając wyrok nakazowy, sąd uznaje za ujawnione dowody dołączone do wniosku o ukaranie (art. 93 § 1-3 k.p.w.). Istotą tego postępowania, kluczową w aspekcie jego chronologii i ustawowego uporządkowania procedury, jest zatem przejście od momentu skierowania sprawy przez prezesa sądu na posiedzenie w przedmiocie rozważenia możliwości wydania wyroku nakazowego (art. 60 § 1 pkt 7 k.p.w.), przez etap posiedzenia w trybie art. 93 § 1 k.p.w., bezpośrednio do fazy wyrokowania (art. 82 k.p.w.), oczywiście z tym zastrzeżeniem, że przebiega ono bez udziału stron, a więc także bez wysłuchania ich stanowisk. Pomimo zatem nieprzeprowadzenia przewodu sądowego, oczywistym jest, że z chwilą wydania wyroku nakazowego postępowanie w sprawie o wykroczenie znajduje się w tym punkcie czasowym na znacznie większym stopniu zaawansowania, aniżeli moment „wszczęcia przewodu sądowego” wyznaczający normatywną granicę temporalną, od której sąd obligowany jest do wydania wyroku uniewinniającego w razie

ziszczenia się warunków z art. 5 § 1 pkt 1 i 2 k.p.w. (w stosunku do sprawcy poczytalnego).

Skoro więc przedmiotem nadzwyczajnego środka zaskarżenia jest prawomocny wyrok nakazowy, stwierdzający winę obwinionego, zaś Sąd Najwyższy, w uwzględnieniu zawartych w kasacji zarzutów, dokonał odmiennej oceny prawnej stwierdzającej oczywistą niesłuszność tak poczynionego ustalenia, wobec niespełnienia ustawowych znamion wykroczenia, to jego powinnością jest wydanie wyroku kasatoryjnego i orzeczenia następczego o uniewinnieniu obwinionego, nie zaś – umorzeniu postępowania o to wykroczenie. Takie postąpienie jest pochodną fundamentalnych zasad prawa karnego i odpowiadających im zasad prawa wykroczeń, wynikających z art. 42 ust. 1 Konstytucji RP i art. 1 k.w. oraz powiązanych, relewantnych uregulowań procesowych (art. 62 § 3 k.p.w., art. 438 pkt 1 k.p.k. w zw. z art. 111 k.p.w., art. 456 k.p.k. w zw. z art. 109 § 2 k.p.w., art. 537 § 2 k.p.k. w zw. z art. 112 k.p.w.). Wykładnia systemowa i logiczna art. 62 § 3 k.p.w. wskazuje, że umorzenie postępowania wobec stwierdzenia, że czyn zarzucony obwinionemu nie zawiera znamion wykroczenia, może nastąpić tylko do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego przed sądem pierwszej instancji (por. również wyrok składu 7 sędziów SN z 24.02.2000 r., III KKN 34/99, OSNKW 2000, nr 3-4, poz. 37). Wydanie wyroku uniewinniającego stanowi imperatyw postępowania sądu w każdym dalszym stadium procesu, w tym także sądu kasacyjnego i to także wówczas, gdy Sąd Najwyższy sam nie przeprowadza przewodu kasacyjnego orzekając w trybie art. 535 § 5 k.p.k. w zw. z art. 112 k.p.w.

Taka interpretacja odpowiada również rehabilitacyjnemu charakterowi art. 537 § 2 *in fine* k.p.k. stosowanego w postępowaniu w sprawach o wykroczenia z mocy odesłania z art. 112 k.p.k. To bowiem uniewinnienie zawsze jest w powszechnym odczuciu najbardziej wyrazistą, a równocześnie dla obwinionego najbardziej satysfakcjonującą formą stwierdzenia bezpodstawności przypisania mu odpowiedzialności, której nie powinien być ponieść. Uwagę tę należy odnieść także do nietrafności skazania za popełnienie wykroczenia, a więc czynu cechującego się z samego założenia niewielkim stopniem społecznej szkodliwości.

Z przedstawionych wyżej powodów Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok nakazowy i uniewinnił W. W. od przypisanego mu czynu.